

26.03.2012

Opetus- ja kulttuuriministeriö

00023 VALTIONEUVOSTO

Viite 69/010/2011

Asia **Pohjois-Karjalan taidetoimikunnan lausunto Taiteen edistämiskeskusta koskevasta uudistuksesta**

Taiteen keskustoimikunnan uudistaminen Taiteen edistämiskeskukseksi on tarpeellinen ja odotettu muutos. Taiteen edistämiskeskusta on kehitettävä valtakunnallisesti yhtenäisenä virastona. Yhtenäisyyden tulee kuitenkin sallia taiteen edistämisen monenlaiset variaatiot ja äänenpainot. Taiteen edistämiskeskuksen toiminnan tavoitteena tulee olla sellainen Suomi, jonka kaikki alueet ovat elinkelpoisia taiteelle. Viraston toiminnan tulee edistää suomalaisen taidepolitiikan tavoitteita: taiteen tasa-arvoista saatavuutta ja saavutettavuutta, kulttuurista monimuotoisuutta sekä taiteen soveltavaa käyttöä. **Taiteen autonomian ja taiteen yhteiskunnallisen aseman vahvistaminen sekä kansalaisten tasa-arvoinen kohtelu maan eri osissa tulee olla viraston keskeisiä päämääriä.**

Lakiesitys tunnistaa oikein alueellisen taidehallinnon nykytilan, resursoinnissa ei ole otettu huomioon lisääntyneitä tehtäviä ja taidetoimikuntalaitoksen yhtenäisyyteen tähdännyt kehittäminen on jäänyt keskeneräiseksi. Ratkaisuksi tarjotaan nykyisen aluetoiminnan merkittävää muuttamista ja toiminnan keskittämistä isompiin yksiköihin.

Pohjois-Karjalan taidetoimikunnalle on epäselvää, mihin toimintaympäristön analyysiin aluetoimintaan esitetyt muutokset perustuvat. Taiteen keskustoimikunnan oman kehittämistyön tuloksena vuonna 2011 syntynyt esitys alueellisten taidetoimikuntien toiminnan kehittämisestä on ainoa viime vuosina valmistunut perusteellisempi selvitys asiasta ja se ei anna perusteita esitetyille muutoksille. Mikäli säästöt ovat ainoa todellinen syy esitettyihin muutoksiin, olisi se syytä sanoa ääneen.

Taiteen edistämiskeskuksella tulee olla riittävästi resursoitu aluetoimipisteiden verkosto

Useat Taiteen edistämiskeskuksen rakenteeseen ja tehtäviin liittyvät isot asiakokonaisuudet jäävät päätettäväksi valtioneuvoston asetuksella ja viraston työjärjestyksellä. Viraston aluetoimipisteiden lukumäärä ja toiminta-alueet ovat alueellisen taiteen edistämisen kannalta merkittävimmät myöhemmin ratkaistavaksi jäävät asiat. Lakiesityksen perustelut antavat mahdollisuuden aluetoimipisteiden vähentämiseen ehdottamalla viraston toimintojen keskittämistä suurempiin kokonaisuuksiin.

Alueellisten vertaisarviointiryhmien määräksi ehdotetaan nykyistä alueellisten taidetoimikuntien määrää. Mikäli aluetoimipisteiden verkostoa karsitaan, niin osa vertaisarviointiryhmistä toimii jatkossa alueilla, joilla aluetoimipisteitä ei ole. Ilman asioita ja hankkeita valmistelemaa ja toimeenpanevaa aluetoimipistettä vertaisarviointiryhmän kosketuspinta alueen toimintakenttään heikkenee oleellisesti. **Kaikilla vertaisarviointiryhmillä pitää olla tukenaan aluetoimisto, jonka työpanos varmistaa hyvin valmistellun päätöksenteon ja niiden toimeenpanon.**

Pohjois-Karjalan taidetoimikunnan merkitys toimialueellaan ei rajaudu ainoastaan sen myöntämään tukeen tai toteuttamiin hankkeisiin. Taiteen autonomiaa tukevana asiantuntijana ja aloitteentekijänä taidetoimikuntaa kuunnellaan monenlaisissa taiteen ja kulttuurin kysymyksissä. Kuntien kulttuurityön niukentuessa alueellinen taidetoimikunta on kantanut vastuuta taiteen ja kulttuurin tasa-arvoisen saavutettavuuden toteutumisesta.

Asiantuntijaroolin ja alueellisen taidetoimikunnan laajojen verkostojen ylläpitäminen vaatii Taiteen edistämiskeskuksen henkilöstön, virkamiesten ja taidekoordinaattorien, läsnäoloa alueella. Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategian (2009) mukaan alueellisten taidetoimikuntien ja muiden alueellisten kulttuuritoimijoiden verkostoitumista ja yhteyttä muuhun alueelliseen kehittämistoimintaan vahvistetaan yhteistyössä valtion uusien aluehallintoviranomaisten sekä maakuntien liittojen ja muiden alueellisten toimijoiden kanssa.

Lakiesityksen mukaan aluetoimipisteille voidaan antaa hoidettavaksi taiteen ja kulttuurin edistämiseen liittyviä valtakunnallisia erityistehtäviä. **Kyetäkseen toteuttamaan näitä valtakunnallisia erityistehtäviä Taiteen edistämiskeskuksessa tulee olla riittävästi resursoitu aluetoimipisteiden verkosto.** Koko virastolle on annettu taiteen edistämisen lisäksi myös kulttuurin edistämisen tehtävä. Aluetoiminnalla on keskeinen merkitys tämän tehtävän toteuttamisessa. Aluetoimipisteiden tehtävistä on sen sijaan jätetty pois taiteilijoiden toimeentuloedellytysten edistäminen. Aluetoimipisteiltä ei tulisi kieltää tätä tehtäväkokonaisuutta, joka voi liittyä valtakunnallisten erityistehtävien hoitamiseen.

Alueellisten luottamuselinten roolia ei tule heikentää

Viraston viranomaistehtävien ja vertaisarviointiin perustuvien päätösten eriyttäminen on yksi uudistuksen keskeisiä tavoitteita. Tämä johtaa siihen, että monet asiat siirtyvät luottamuselimiltä viraston päätettäväksi. Vertaisarviointiryhmien kutistuva rooli heikentää taiteen autonomiaa ja vaikeuttaa taiteen kehityksen vaihtelevan dynamiikan tunnistamista. Alueellisten vertaisarviointiryhmien ainoiksi tehtäviksi esitetään taiteilijoille ja taiteilijaryhmille myönnettävistä apurahoista sekä palkinnoista päättäminen ja asiantuntijalausuntojen antaminen. **Vertaisarviointiryhmän merkitys alueellisena taiteen asiantuntijana on tunnustettava ja alueellisten vertaisarviointiryhmien tehtäviin on lisättävä taiteen edistäminen alueellaan.**

Lakiesityksen perusteluissa esitetään, että alueelliset vertaisarviointiryhmät keskittyisivät tukemaan uraansa aloittelevia tai muuten vastaavassa tilanteessa olevia taiteilijoita, jotka päästääkseen valtakunnallisten apurahojen piiriin tarvitsevat erityistä tukea. Tämä ehdotus luo alueellisten ja valtakunnallisten vertaisarviointiryhmien välille kahden kerroksen järjestelmän kun oleellista olisi tunnustaa molempien tasojen tarve ja rinnakkain elo.

Lakiesityksessä ehdotetaan, että alueellista vertaisarviointiryhmää nimitettäessä taideneuvosto kuulisi taiteen yhteiskunnallisen aseman kannalta merkittäviä tahoja. Jäsenellä tulisi olla hyvä taiteellinen asiantuntemus. **Pohjois-Karjalan taidetoimikunnan kanta on, että vertaisarviointiryhmän jäsenet tulisi edelleen nimittää alueen taiteen ja kulttuurin järjestöjen ja laitosten nimeämistä ehdokkaista, jotta jäsenillä on riittävä yhteys alueensa taiteen ja kulttuurin kenttään.**

Taidekoordinaattoreiden työn on oltava edelleen myös alueellista

Alueellisten taidetoimikuntien keskeisenä työvälteenä olevien läänintaiteilijoiden neljä vuosikymmentä kestänyt toiminta on lakiehdotuksessa muuttamassa suuntaansa merkittäväällä tavalla. Tähän asti alueiden tiedossa olevat ajankohtaiset tarpeet ovat ohjanneet läänintaiteilijoiden työn sisältöä. Läänintaiteilijoita on nimitetty juuri niille taiteen alueille, joilla alueellisen taidetoimikunnan asiantuntijajäsenet näkevät akuutteja kehittämistarpeita. Alueellisena taiteenedistäjänä läänintaiteilija on ollut tehokas, joustava ja nopeasti tilanteisiin reagoiva toimija kaikkialla Suomessa.

Lakiesityksessä suunta on kääntynyt alueellisuudesta kohti valtakunnallisia hankkeita. Kuinka alueelliset erityistarpeet ja kehittämiskysymykset, tulevat huomioiduiksi ja miten niihin pystytään reagoimaan nopeasti, mikäli työn kärki osoittaa valtakunnallisiin, koko maan kattaviin projekteihin. Mitä tuolloin tapahtuu mm. valtavirran ulkopuolisille taiteenaloille, jotka jäisivät katveeseen ilman nykyisiä alueellisten taidetoimikuntien asiantuntemusta ja tahtotilaa. **Taidekoordinaattorien työpanosta on pystyttävä suuntaamaan myös alueellisiin**

hankkeisiin ja aluetoimipisteillä sekä alueellisilla vertaisarviointiryhmillä pitää olla mahdollisuus vaikuttaa oman alueensa taidekoordinaattoreiden lukumäärään ja työkuviin. Lakiesityksen perustelut antavat myös mahdollisuuden käyttää taidekoordinaattoreita mihin tahansa viraston tehtäviin. Taiteen edistämisen kannalta tämä on erittäin huono kehityssuunta ja tällä tavoin ministeriö siirtäisi alaisensa viraston perustehtävien hoitoa katettavaksi luonteeltaan määräaikaisista veikkausvoittovaroista.

Tutkimustoiminnan siirto Cuporeen vaatii säätiön toiminnan tarkastelua

Tutkimustoiminnan siirto Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiöön Cuporeen olisi eräs esityksen suurimmista resurssimuutoksista. Mikäli tutkimustoiminta keskitetään Cuporeen, on säätiön tutkimusohjelma, instituutioyhteydet, rekrytointiperiaatteet ja johtosuhteet arvioitava perinpohjaisesti ja läpinäkyvästi uudelleen.

Valitusoikeudesta säädettävä tarkemmin

Taiteen edistämiskeskuksen myöntämien apurahojen ja avustusten saattaminen valitusoikeuden piiriin on lakiesityksen keskeisiä muutoksia. Tämä kansalaisten yhdenvertaisuutta lisäävä asia pitäisi muotoilla lakitekstiin huolellisemmin. Perusteluosassa on mainittu, että tarkoituksenmukaisuusperusteella valittaminen ei olisi mahdollista eli taiteellisten ansioiden arviointi ei kuuluisi oikeusharkinnan piiriin. Valituksen saisi tehdä esim. esteellisyydestä johtuvasta lainvastaisesta päätöksestä. Muutoksenhakua käsittelevä lakiesityksen 13 § jättää kuitenkin tulkinnan mahdollisuutta siihen, miten tarkoituksenmukaisuus rajataan. Oikaisua voi hakea kaikista päätöksistä ja oikaisuvaatimuksen johdosta annetusta päätöksestä saa valittaa hallinto-oikeuteen. Näin ollen on mahdollista, että tarkoituksenmukaisuusperusteiden rajat määritellään jossain vaiheessa hallinto-oikeuden ennakkopäätöksellä.

pääsihteeri

Hanna Susitaival